

והלא גנאי הוא לו!

תמהה הגמרא: אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא?!

ועוד אמר רבי חנינא: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, (47) שנאמר [דברים י יב] "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל" (48) מעמד, כי אם ליראה".

והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים (49), שנאמר [ישעיה לג ו] "יראת ה' היא אוצרו" (50)

והמהרש"א ביאר כי אמנם "הגדול הגבור והנורא" הם שבחים שנאמרו על השי"ת ונחשבים כ"דינרי זהב", אך "האדיר והעיוזו וכר" הם שבחים שאולים ממלך בשר ודם, ונחשב כהתחיל לקלט בדינרי זהב והוסיף לקלט בדינרי כסף, שהוא דבר מגוחך.

47. הרמב"ם [פרק ו ג] מהלכות תשובה מבאר, כי יראת שמים היא בבחירתו הבלעדית של האדם, והוא צריך להגיע אליה בכוחות עצמו בלבד, וכל מה שהאדם יכול לבקש על סייעתא דשמיא בענין יראת שמים הוא רק שהקב"ה יסיר ממנו את הדברים המפריעים והמונעים ממנו להגיע אליה. וכך מפרש הרמב"ם את דברי הכתוב "הורני ה' דרכך", שיסיר ממנו את המונעים ממנו מלהגיע לדרך ה'.

והחזון איש כתב [בסוף אורח חיים, ועיין בספר פרקי אמונה והשקפה לפי החזון איש, בהוצאת חברותא], שיכול אדם לבקש מהקב"ה על אדם אחר שיחזירנו הקב"ה בתשובה, ואין זה סותר את הכלל ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", כיון שהקב"ה נעתר לתפילתו ולבקשתו של אדם המבקש בעד חברו, ושוב אין זה "בידי שמים", אלא "בידי אדם"!

ובשם הגר"ח מוולאז'ין מובא, שכל מדות האדם הם בתוצאה ממה שנשמתו היא חלק אלוה ממעל, אך יראה לא שייכת אצל הקב"ה, ולכן נחשבת כ"אינה בידו" ונתונה ב"אוצר". וראה פחד יצחק [פסח נד] שדחה ביאור זה. ולעיל [י הערה 6] הבאנו ביאורי אור החיים

[במדבר יד כד] מסילת ישרים [יט] בית אלהים [תפלה יד] ומור וקציעה [מו] ראה שם בהרחבה.

ור' צדוק הכהן [דברי סופרים כא] ביאר, שגם מעשי המצוות בידי שמים, ואין הקב"ה שואל אלא ליראה בלבד, והיינו רק לבחור לרצות ולהשתדל, וראה כעין זה לעיל [י הערה 34].

ובשם חידושי הרי"ם ידוע שביאר כי כל בקשות האדם הן בידי שמים, אם להענות להו או לא, חוץ מבקשת יראת שמים, שודאי תתקבל בקשתו אף אם אין בידו זכויות. ויש לביאור זה מקור בספר חסידים [קלא, ע"ש], וראה להלן נ א שבדברי תורה יכול לשאול כל תאוותו, שלא ככל בקשת טובה].

48. הצ"ח ביאר, שלשון "שואל" מלמד ששונה יראת שמים מכל המצוות, שבכלם הקדים ה' לגמול טובה עם המקיים [כגון שנתן לו בן למולו, ובגר להניח בו ציצית] אך יראה תלויה רק בבחירת האדם, ונמצא שכביכול ה' הוא ה"שואל" וחייב לשלם שכרו.

49. בנפש החיים [ד ד – ה] ביאר כי מה שאמרו לעיל [ח א] "אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד", אינו סותר לאמור כאן, אלא משלים, כי היראה היא בית האוצר לתורה שנחשבת כתבואה, וכפי גודל ה"אוצר" שהכין האדם, כך יוכל להכיל תורה ולשמרה בקרבנו.

50. המהרש"א ביאר שהגמרא לא הקשתה מסברא, אלא מכח ברייתא זו, כי רבי חנינא